

Семергей Н.В.

Українська медична стоматологічна академія

ВІТЧИЗНЯНА ІСТОРІОГРАФІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ: СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ, АБО «ІСТОРІОГРАФІЯ ІСТОРІОГРАФІЇ»

У статті запропоновано систематизацію та аналіз вітчизняних історіографічних досліджень, у яких здійснено огляд надбань українських істориків із проблеми вивчення передумов, змісту, характеру та цивілізаційного значення українського національно-культурного відродження другої половини XIX – першої третини XX століття. Історіографічні праці об'єднано у дві групи: перша – загальні історіографічні синтети, у яких огляд та аналіз стану вивченості українського національного руху подано в загальній канві українського історіографічного процесу (В. Верига, Я. Грицак, Я. Калакура, І. Колесник, В. Сарбей, О. Удод, Р. Шпорлюк та інші). Друга – проблемно-тематичні історіографічні студії, предметом яких була історіографія саме феномену українського національно-культурного відродження в імперську добу. Концептуально осмислено зміст історіографічних праць таких учених-історіографів українського відродження XIX століття як О. Караульна, В. Колесник, К. Кондратюк, А. Король, В. Кравченко, В. Мандзяк, В. Меша, О. Реснт, О. Павлишин, І. Панафідін та інших. З'ясовано, що у вивчених дослідженнях представлено історіографічний огляд окремих складників національно-культурного відродження другої половини XIX – першої третини XX століття, як-от теоретичне тлумачення категоріального апарату, розгляд його окремих хронологічних відрізків, аналіз історіографії українізації тощо. Зроблено висновок, що сьогодні відсутня історіографічна синтеза, в якій було б розглянуто історіографію порушеної проблеми як предмет цілісного дослідження. Більше того, історіографія українського відродження в єдності його етнічно-історичних, ментально-психологічних, соціальних, культурних, освітніх, інтелектуальних, персоналістичних, меморіальних та інших складників теж не була предметом окремого наукового пошуку. Нарешті, в історіографії немає дослідження історичних студій в яких вивчено історію національно-культурного відродження в конкретно-історичних хронологічних межах другої половини XIX – до першої третини XX століття – часу, коли національно-культурні виміри піднесення українства набули національно та соціально легітимізованих, політико-державотворчих і завершених форм.

Ключові слова: українське національно-культурне відродження, історіографія, «історіографія історіографії», історіографічний процес, модерна історія, націєтворення.

Постановка проблеми. До критеріїв сучасного історіографічного дослідження належать науковість, наступність та спадкоємність історіографічного аналізу, які покликані забезпечити діалектичний зв'язок вже існуючих синтезів із новими студіюваннями, аргументувати та вмотивувати переконливість тематизації новітніх історіографічних досліджень. Дотриманню пріоритетів єдності та безперервності історіографічної традиції, вияскравленню її цілісності та актуальності сприяють наукові пошуки щодо стану дослідження порушеної проблеми, т.зв. «історіографія історіографії».

У вітчизняній історіографії проблематика історії вивчення українського національно-культурного відродження в імперську добу була предметом багатьох синтетичних історіографічних синтезів. За проблемно-історичним принципом історіографічні

праці нами об'єднано у дві групи: перша – загальні історіографічні синтети, в яких огляд та аналіз стану вивченості українського національного руху подано в загальній канві українського історіографічного процесу. Друга – проблемно-тематичні історіографічні студії, предметом яких була історіографія саме феномена українського національно-культурного відродження в імперську добу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Насамперед слід зазначити, що концептуальний огляд, інтерпретація та історіографічний аналіз історичних студій, в яких висвітлено окремі аспекти національно-культурного відродження другої половини XIX – першої третини XX століття представлено в працях із загальної історії XIX століття, а також у фундаментальних виданнях і синтетах із української історіографії. Перш за все, слід

назвати наукові надбання таких учених як Д. Багалій, В. Верига, Г. Грабович, Я. Грицак, М. Грушевський, Д. Дорошенко, С. Єкельчик, С. Єфремов, Я. Калакура, Г. Касьянов, З. Когут, І. Колесник, К. Кондратюк, В. Кравченко, В. Крижанівський, І. Крип'якевич, І. Лисяк-Рудницький, П.-Р. Магочій, В. Масненко, В. Панібудьласка, Н. Полонська-Василенко, М. Попович, О. Прицак, О. Реєнт, І. Рибалка, В. Сарбей, В. Сергійчук, В. Смолій, В. Солдатенко, О. Субтельний, І.-П. Химка, І. Шевченко, Р. Шпорлюк та інші. Згадані вчені проаналізувати тенденції, закономірності та суперечності вивчення українського національного руху [1; 2; 4], визначили внесок окремих учених у побудову нових методологічних засад його історіографічного аналізу [20; 21], звернули увагу на перспективи та «білі плями» історії українського відродження XIX століття.

До другої групи історіографічних праць віднесено надбання таких учених-історіографів українського відродження XIX століття як О. Каралюна [6], В. Колесник [7–10], К. Кондратюк [11], А. Король [12], В. Кравченко [13; 14], В. Мандзяк [11; 15], В. Меша [16; 17], О. Павлишин [18], І. Панафідін [19], О. Реєнт [20; 21] та інших, які присвятили дослідженню історіографії українського національного відродження в імперську добу.

Постановка завдання. Метою статті є систематизація та аналіз вітчизняних історіографічних досліджень, у яких здійснено огляд надбань українських істориків із проблеми вивчення передумов, змісту, характеру та цивілізаційного значення українського національно-культурного відродження другої половини XIX – першої третини XX століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи наукові доробки учених, слід зазначити, що окремі аспекти історіографії українського національно-культурного відродження другої половини XIX – першої третини XX століття представлено в колективній монографії «Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми (Львів, 2004)» [22]. У ній, зокрема, К. Кондратюк та В. Мандзяк запропонували аналіз новітньої історичної думки про зміст та обсяг категорії «українське національно-культурне відродження». Вчені висвітлили сутність окремих положень парадигми українського відродження в інтерпретації його провідних істориків – В. Сарбея та Я. Грицака, виявили спільність та відмінність в їхній методології. Історіографи стверджують, що в працях В. Сарбея прослідкову-

ється вплив марксистської теорії про первинність соціально-економічних факторів у націєтворчому процесі. Натомість методологія Я. Грицака побудована на уявленнях про пріоритет культурно-просвітницьких і політико-ідеологічних чинників у процесі становлення національної ідентичності [11, с. 154–155].

К. Кондратюк та В. Мандзяк також окреслили розуміння В. Сарбеєм та Я. Грицаком характеру, чинників, джерел і рушійних сил, послідовності та цивілізаційного значення національно-культурного відродження. Історіографи звернули увагу на особливості тлумачення В. Сарбеєм поняття «національне відродження», яке він трактував як процес, пов'язаний з формуванням національно свідомої інтелігенції, становленням культурного і політичного рухів, поширенням національної самосвідомості серед народних мас, що й привело до складання української нації на початку XX століття [11, с. 154].

Узагальнюючи історіографічну компаративістику праць В. Сарбея та Я. Грицака вчені дійшли висновку про їхню солідаризацію щодо загального розуміння концепції українського національно-культурного відродження. Вони, на думку К. Кондратюка та В. Мандзяка, є прихильниками модерністської теорії націєтворення, за якою сучасна українська нація зароджується наприкінці XVIII століття і формується впродовж XIX – на початку XX століття. Як В. Сарбей, так і Я. Грицак мають спільні позиції щодо поетапності національного відродження, ключової ролі у його піднесенні української інтелігенції, яку перший поділяє на національно свідому та «ренегатну» (русофільську), а другий – на автономістів-патріотів та малоросів (представників подвійної русько-української лояльності) [11, с. 154].

В історіографічному нарисі К. Кондратюк та В. Мандзяк здійснили концептуальний огляд й інших історичних і культурознавчих студій. Зокрема мова йде про аналіз окремих аспектів українського національного відродження, що представлено в працях таких істориків, як О. Аркуша, Я. Дашкевич, В. Качмар, О. Киричук, М. Кугутяк, С. Макаручук, М. Мудрий, С. Наумов, А. Павко, Г. Сергієнко, О. Серєда, О. Сухий, О. Турій, П. Шкраб'юк, Б. Янишин, та інших учених [11, с. 154–167]. Слід підкреслити, що в історіографічній студії К. Кондратюк та В. Мандзяк надали пріоритетності аналізу тих історичних досліджень, в яких висвітлено західноукраїнський сегмент національно-культурного відродження. Вони дійшли висновку про ґрунтовність, фундаментальність та об'єктивний

характер сучасних історичних досліджень, пояснили зростання кількості наукових синтезів про розвиток національного відродження в Західній Україні тим, що у радянський час ця тематика піддавалася цензуруванню, загалом зробили висновок про ті аспекти, які потребують подальшого вивчення – діяльність культурно-освітніх установ, вплив українського зарубіжного культурного і політичного середовища на перебіг національного відродження в Україні, дискусія про формування української модерної нації на початок ХХ століття [11, с. 166–167].

Значний історіографічний інтерес становить й уміщена у згаданому збірнику студія О. Павлишина «Історіографія української революції 1917–1921 років». Він концептуально окреслив специфіку змін, яких зазнала методологія, понятійний апарат та історіософія наукового вивчення історії української революції як апогею національного руху ХІХ – початку ХХ століття [18]. Історіограф звернув увагу на те, що в існуючих наукових студіях (лише дисертаційних досліджень з цієї тематики біля 200) основна увага прикута до висвітлення діяльності національних урядів та політичної історії революційного періоду. О. Павлишин узагальнив історичні надбання таких учених як Б. Андрусишин, В. Верстюк, О. Галенко, О. Карпенко, О. Копиленко, М. Литвин, С. Макарчук, О. Мироненко, К. Науменко, О. Реєнт, О. Рубльов, В. Солдатенко, Д. Яневський та інші. Учені аналізують державотворчий досвід, соціальну базу, ідеологію, суспільний вимір та уроки національно-демократичної революції, розкривають особливості міждержавних відносин, взаємодії різних політичних сил. Дещо менше уваги сучасна історична наука приділяє національно-культурному виміру революційних подій 1917–1921 років [18, с. 168–171].

О. Павлишин в історіографічному нарисі всі дослідження української революції згрупував за проблемно-історичним принципом. Учений послідовно розглянув історіографію державно-політичної історії (УЦР, гетьманат Павла Скоропадського, Директорія УНР, ЗУНР), проаналізував стан вивчення істориками партійно-політичних та ідеологічних аспектів української революції, з'ясував розуміння вченими проблеми її суб'єктів та шляхи українізації зрусіфікованого міського пролетаріату, звернув увагу на оцінку істориками міжнародних проблем, зовнішньополітичного контексту української революції, шляхів становлення збройних сил та націоналізації армії тощо. Істотний інтерес для аналізу стану дослідження

порушеної нами теми становлять висновки О. Павлишина щодо осмислення істориками процесу становлення національної ідентичності українців, реалізації заходів щодо українізації освіти та культури, науковий дискурс про церковно-релігійний чинник в українській революції та біографічні дослідження [18, с. 168–183]. Гносеологічна цінність історіографічного синтезу визначається розлогим оглядом та концептуальним аналізом історіографії української революції, пріоритетність в якій О. Павлишин відвів політичним вимірам. Натомість національно-культурні аспекти української революції, що стали ціннісно-сисловою основою реалізацією ідей національного відродження ХІХ століття, розглянуто досить побіжно.

У 2006 році побачило світ дослідження згаданого вже В. Мандзяка, присвячене історіографії українського національного руху в Галичині в ХІХ – на початку ХХ століття. Історик запропонував аналіз опублікованих наукових праць зарубіжних та вітчизняних учених, розглянув їхні концептуальні та теоретико-методологічні підстави, окреслив внесок учених у вивчення історії національного руху українців Галичини ХІХ – початку ХХ століття. У дослідженні осмислено наукові надбання таких істориків як М. Грушевський, Я. Дашкевич, Л. Зашкільняк, К. Кондратюк, В. Кравченко, І. Крип'якевич, В. Сарбей та інші [15].

Акцентуації дослідження – стан вивчення істориками суспільно-політичного виміру національного руху в Галичині. В. Мандзяк дійшов висновку, що українська та зарубіжна історіографія розкрила не тільки цілісну картину розвитку українського руху в південно-східній Східній Галичині, але й дослідила окремі його аспекти: діяльність перших просвітницьких гуртків і громадських організацій, розвиток галицького русофільства і народовства, виникнення політичних партій і традицій парламентаризму, участь духовенства, селянства, студентства й інтелігенції в національному русі. У той же час, на думку вченого, в історичній науці залишається коло наукових проблем, які потребують подальшого дослідження та інтерпретації, а саме: вплив українського середовища у Відні на розвиток національного руху в краю, походження і сутність полонофільської й австрорусинської течій, трансформація модерної української ідеї, діяльність протопартійних організацій в Галичині [15, с. 18].

Значний внесок у систематизацію та аналіз історичних досліджень, що присвячені окремим вимірам національно-культурного відродження належить В. Кравченку. З одного боку вчений розглянув розвиток української історіографії в епоху наці-

онального відродження другої половини XVIII – середини XIX століття, проаналізував особливості, складності та умови тогочасного творення історіографії в самостійну галузь історичного пізнання. З іншого – В. Кравченко запропонував огляд історичних досліджень щодо висвітлення національних, культурних, інтелектуальних і духовно-релігійних аспектів українського відродження в імперську добу. Однією із його найновіших історіографічних праць стала студія «Україна, імперія, Росія. Огляд сучасної історіографії» [13]. У ній історик розглянув шляхи формування та зміст наукової парадигми українського відродження. Пріоритет у наповненні її змісту вчений відводив двом історикам – О. Оглоблину та І. Лисяку-Рудницькому. Саме з їхніми дослідженнями В. Кравченко пов'язував процеси оновлення методологічного інструментарію, інтеграцію вітчизняної історіографії до міжнародного академічного простору, здобуття нею необхідного академічного реноме та наукової респектабельності [13, с. 396]. В. Кравченко детально представив зміст історичної концепції І. Лисяка-Рудницького, наголошуючи, що він розглядав український національний рух у межах загальноєвропейських процесів національно-культурного відродження, порушував питання про його типологізацію, специфіку, етнічні, територіальні, політичні та ментальні фактори [13, с. 397].

Крім того, до новацій історичної концепції І. Лисяка-Рудницького В. Кравченко відніс висновки про відсутність у XIX столітті української нації в повному значенні цього слова, заперечення колоніального статусу України в Російській імперії, відмови від давньої народницької тези про «зраду еліт», визнання їхньої позитивної ролі в українській історії, спростування того, що русифікація в імперії відбувалася лише завдяки репресивним заходам царського режиму тощо [13, с. 397]. Загалом історичний наратив І. Лисяка-Рудницького історик розглядав у площині спростування історичної міфології, а також у контексті ревізії вітчизняних історичних стереотипів.

В. Кравченко також звернув увагу на радянську історіографію національного відродження, окреслив пострадянську ситуацію в західному та українському історіографічному дискурсі українського національно-культурного руху. Окреме місце в історіографічній студії В. Кравченко присвятив огляду української діаспорної історіографії, зокрема наукових студій Г. Грабовича, З. Когути, П.-Р. Магочія, О. Прицака, І.-П. Химки, Ю. Шевельова, І. Шевченка, Р. Шпорлюка та інших. Учений підкреслив, що однією із центральних тем вказаних досліджень

стали питання формування української модерної нації в XIX столітті. Історики делегітимізували традиційну національну парадигму українського історичного процесу базовану на етнокультурних і державницьких категоріях. Ще однією темою історіографічного аналізу В. Кравченка стала дискусія між переніялістами (традиціоналісти), які представляють офіційну, нормативну історіографію та модерністами (ревізіоністи), які роблять спроби переглянути усталені історичні кліше та стереотипи. Перші говорять про тяглість української нації та закономірність її періодичного відродження. Другі – наголошують на ідеях конструктивізму в формуванні нації, розглядають її як уявну спільноту, сконструйовану інтелектуалами, а відтак ведуть мову про інструментальний характер українського національного відродження [13, с. 419].

Цінними були положення історичної компаративістики В. Кравченка щодо аналізу двох парадигм українського національного відродження. Першу запропонував В. Сарбей, представляючи традиційну українську національно-державницьку історіографію. Другу – Я. Грицак, зробивши спробу представити альтернативну оцінку українському історичному процесу. Історик розглядав європейські чинники українського національного відродження, підкреслював альтернативність вибору національної ідентичності, критикував зображення України як жертви російського шовінізму, обґрунтовував закономірність і типовість українського відродження, уписуючи його до загальноісторичного процесу Центрально-Східної Європи, нарешті веде мову про оптимістичність українського національного руху, його вагомі здобутки та досягнення [13, с. 423].

Оцінюючи сучасну історіографію українського національно-культурного відродження В. Кравченко говорить про перспективність модерністських підходів. Співчуваючи в тому, що більшість українських істориків орієнтуються на ригоризм і канони державницької школи української історіографії, Я. Грицак говорить й про історіографічну дискусію, у межах якої з'являються нові праці таких авторів як В. Ващенко, В. Масненко та інших. На думку історіографа, українській історіографії слід відмовитися від парадигми українського національного відродження і вести мову про парадигму модернізації. Українська козацька еліта інтегрувалася до Російської імперії саме тому, що та орієнтувалася на ідеали Просвітництва та рухалася в напрямі зближення з Європою [13, с. 454].

Окремі історіографічні питання теорії українського відродження було представлено у нещодавно

опублікованій вітчизняним дослідником І. Панафідіном студії «Концепт «українське національне відродження» у дослідженнях вітчизняних істориків 90-х рр. ХХ ст.» (2017) [19]. Категоріальний аналіз феномену національного відродження вчений розглядав крізь призму поглядів істориків на відродження як: багатовимірний соціокультурний феномен; методологічну категорію до вивчення «довгого ХІХ століття»; історичний процес, що мав власну логіку та періодизацію; феномен, що мав типові (універсальні) та специфічні характеристики; процес у національних та регіональних вимірах [19, с. 9–15]. Пізнавальний інтерес становлять історіографічні узагальнення І. Панафідіна про те, що у загальній масі історичних інтерпретацій феномену національно-культурного відродження можна виокремити чотири напрями: народницький (М. Грушевський), державницький (В. Липинський, Б. Крупицький), марксистський (А. Катренко, С. Світленко) та «діаспорний» (І. Лисяк-Рудницький, О. Прицак, Р. Шпорлюк). Перший ототожнював мету відродження із розвитком народу, другий – із формуванням державності, третій – акцентуючи на економічних аспектах, редукував національне відродження винятково до революційних подій, четвертий – уписував український національний рух до загальноєвропейської канви тогочасного національного державотворення [19, с. 11].

Актуальним аспектом історіографічної студії І. Панафідіна, на наш погляд, став аналіз співвідношення типових та особливих рис в українському національному відродженні. Вивчивши це питання історик зазначає, що вчені розглядають такі кореляції по-різному. Відтак історіограф дійшов висновку, що з одного боку – визнання типовості цього феномену дозволить вписати українську історію до загальноєвропейського контексту, з іншого – ігнорування специфічності національного відродження може призвести до спрощеності та схематизму у висвітленні української історії ХІХ століття [19, с. 14].

Висновки. Окреслена нами сукупність досліджень дає змогу констатувати, що у вітчизняній історіографії на сьогодні відсутня цілісна синтеза, в якій би було послідовно, всебічно та системно проаналізовано досить об'ємний масив наукових праць з історії українського національно-культурного відродження другої половини ХІХ – першої третини ХХ століття. В оприлюднених історіографічних студіях учені аналізували розуміння істориками феномену національного відродження, висвітлювали історіографію окремих його складників, переважно в хронологічних межах ХІХ століття. Тому історіографічна «біла пляма» має декілька вимірів, які, насамперед, лежать у холистичній площині. Перший: відсутнє наукове дослідження, в якому було б представлено цілісний історіографічний процес висвітлення істориками змісту національного відродження як на українських землях, що перебували під владою Російської імперії, так й у підавстрійській Україні. Другий: в українській історіографії не було представлено цілісний огляд та аналіз істориками українського національно-культурного відродження в єдності його етнічно-історичних, ментально-психологічних, соціальних, культурних, освітніх, інтелектуальних, персоналістичних, меморіальних та інших складників. Третій: історіографії невідомо дослідження, конкретно-історичні хронологічні межі якого охоплювали б період із другої половини ХІХ – до першої третини ХХ століття – час, коли національно-культурні виміри піднесення українства набули національно та соціально легітимізованих, політико-державотворчих і завершених форм. Перспективність дослідження історіографії українського національно-культурного відродження другої половини ХІХ – першої третини ХХ століття, насамперед, убачається в пріоритетності її цілісного та системного аналізу, в розкритті змісту широкого історичного наративу щодо традиційного та модерністського тлумачення заснованої М. Грушевським парадигми національно-культурного відродження.

Список літератури:

1. Верига В. Нариси з історії України (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.). Львів : Світ, 1996. 447 с.
2. Грицак Я. Нариси з історії України : формування української модерної нації : навч. посіб. Київ : Генеза, 1996. 360 с.
3. Єсельчик С. Пробудження нації : до концепції історії українського національного руху другої половини ХІХ ст. Мельбурн, 1994.
4. Калакура Я. Українська історіографія : курс лекцій. Київ : Генеза, 2012. 512 с.
5. Калакура Я. Методологія історіографічного дослідження : науково-методичний посібник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 319 с.
6. Караульна О. Парадигма українського культурно-національного відродження в українській та зарубіжній науковій думці кінця ХІХ–ХХ ст. *Наукові праці* : наук.-метод. журн. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. Т. 74. Вип. 61. Історичні науки. С. 101–106.

7. Колесник І. Українська історіографія (XVIII – початок XX століття). Київ : Генеза, 2000. 256 с.
8. Колесник В. Коренізація національних меншин УСРР у 1920–1930-ті рр. : історіографія. Київ : Вид. дім. «АртЕк», 2015. 172 с.
9. Колесник І. Українська історіографія : концептуальна історія. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2013. 566 с.
10. Колесник І. Українська історіографія в контексті національного відродження України : спроба періодизації. *Харківський історіографічний збірник*. Харків : ХНУ імені В. Каразіна, 1995. Вип. 1. С. 21–33.
11. Кондратюк К., Мандзяк В., Українське національне відродження XIX – початку XX століть у сучасній вітчизняній історіографії. *Українська історіографія на зламі XX і XXI століть : здобутки і проблеми* : колект. моногр. / за ред. Л. Зашкільняка. Львів : Львів. нац. ун-т імені І. Франка, 2004. С. 154–167.
12. Король А. Дослідження В. Сарбеем українського національного відродження. *Історичний архів*. 2010. Вип. 4. С. 20–23.
13. Кравченко В. Україна, Імперія, Росія. Вибрані статті з модерної історії та історіографії. Київ : Критика, 2011. 544 с.
14. Кравченко В. Нариси з української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.). Харків : Основа, 1996. 376 с.
15. Мандзяк В. Історіографія українського національного руху в Галичині XIX – початку XX ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06. Львів, 2006. 20 с.
16. Меша В. Українське національне відродження 1905–1914 рр. (історіографія проблеми) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Донецьк, 1995. 20 с.
17. Меша В. Українське національне відродження 1905–1914 років : історіографія проблеми. Київ : [Б. в.], 2004. 157 с.
18. Павлишин О. Історіографія української революції 1917–1921 років. *Українська історіографія на зламі XX і XXI століть : здобутки і проблеми* : колект. моногр. / за ред. Л. Зашкільняка. Львів : Львів. нац. ун-т імені І. Франка, 2004. С. 168–183.
19. Панафідін І. Концепт «українське національне відродження» у дослідженнях вітчизняних істориків 90-х рр. XX ст. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія*. 2017. Вип. 2. С. 9–17.
20. Реєнт О. Деякі проблеми історії України XIX – початку XX століття : стан і перспективи наукової розробки. *Український історичний журнал*. 2000. № 2. С. 3–26.
21. Реєнт О. Проблеми історії України XIX – початку XX ст. : стан і перспективи наукової розробки. *Перечитуючи написане*. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2005. С. 80–119.
22. Сарбей В. Національне відродження України. *Україна крізь віки* : у 15 т. Т. 9 / за заг. ред. В. Смолія ; НАН України, Ін-т археології, Ін-т історії України. Київ : Альтернативи, 1996. 336 с.

Semerhei N.V. DOMESTIC HISTORIOGRAPHY OF THE UKRAINIAN NATIONAL AND CULTURAL REVIVAL: STUDY OF THE PROBLEM RESEARCH OR “HISTORIOGRAPHY OF HISTORIOGRAPHY”

The article offers systematization and analysis of domestic historiography research, in which a review of the Ukrainian historians' works connected with the problem of study of preconditions, content, character and civilization value of the Ukrainian national and cultural revival of the second half of the XIX – the first third of the XX century has been carried out. Historiographical works are united in two groups: the first one is general historiographical syntheses in which a review and analysis of the examination level of the Ukrainian national movement is given in the general scope of the Ukrainian historiography process (V. Veryga, Ya. Grytsak, Ya. Kalakura, I. Kolesnyk, V. Sarbei, O. Udod, P. Shporliuk etc). The second group is problem thematic historiography studios. The aim of this group was historiography of the phenomenon of the Ukrainian national and cultural revival in imperial epoch. Content of historiographical works of such historiographers of the Ukrainian revival of the XX century as O. Karaulna, V. Kolesnyk, K. Kondratiuk, A. Korol, V. Kravchenko, V. Mandziak, V. Mesha, O. Reient, O. Pavlyshyn, I. Panafidin and others was conceptually analyzed. It has been found out that in the analyzed research works the historiography review of separate components of the national and cultural revival of the second half of the XIX – the first third of the XX century, for example, theoretical interpretation of categorial apparatus, review of the separate chronologic periods, historiographical analysis of ukrainization etc. was represented. It has been proved that nowadays there is no historiographical concept concerning the historiography of the given problem. Moreover, historiography of the Ukrainian revival in unity of its ethnical and historical, mental and psychological, social, cultural, educational, intellectual, personalistic, memorial and other components also was not a subject of separate scientific research. Finally, in historiography there is no research of historical studios where history of the national and cultural revival is studied in concrete historical chronological timeframe of the second half of the XIX – the first third of the XX century, when the national and cultural dimension of regeneration of the Ukrainian nation were nationally and socially legalized and gained state-creative and completed forms.

Key words: creation of the nation, modern history, Ukrainian national and cultural revival, historiography, “historiography of historiography”, historiographic process.